

TIL:

Statsforvalteren i Nordland

Postboks 1405, 8002 Bodø

sfnopost@statsforvalteren.no

FRA:

NOAH - for dyrs rettigheter

Dronningens gate 13

0152 Oslo

register@dyrsrettigheter.no

Dato: 16.02.2026

Innspill til høring - Forvaltningsplan for grågås i Nordland (2026-2032)

NOAH - for dyrs rettigheter takker for muligheten til å komme med innspill til forvaltningsplanen for grågås i Nordland.

Innledende kommentar

NOAH vil oppfordre Statsforvalteren til å styrke det dyrevelferdsmessige perspektivet i forvaltningsplanen. Selv om ikke-dødelige tiltak som friområder og skremming omtales, fremstår planen etter vår vurdering i for stor grad som basert på bestandsreducerende og dødelige virkemidler, og i for liten grad på forebyggende og dyrevelferdsmessig forsvarlige løsninger. Dette til tross for at slike tiltak både er dokumentert effektive og skal vurderes før dødelige tiltak tas i bruk.

Planen legger betydelig vekt på jakt, herunder tidlig jaktstart og skadefelling, uten at det i tilstrekkelig grad konkretiseres hvordan vilkårene for skadefelling etter viltforskriften § 3-3 faktisk skal oppfylles i praksis. Samtidig fremstår hensynet til dyrevelferdsloven og til dyr i hekke-og yngleperioden som underordnet i den samlede prioriteringen av virkemidler.

Det stemmer at bestanden av grågås har økt de siste tiårene på nasjonalt nivå. Men det at en art er tallrik eller har økt over tid, kan imidlertid ikke i seg selv begrunne bruk av dødelige tiltak mot arten. Det må ikke underbygges et bilde av at tallrike dyrearter er uønsket eller problematisk i seg selv.

Samtidig fremgår det av planen at det ikke foreligger systematiske og helhetlige bestandsestimater for Nordland. Etter naturmangfoldloven § 8 skal beslutninger bygge på et tilstrekkelig og oppdatert kunnskapsgrunnlag. Når kunnskapen om lokal bestandsstørrelse,

reproduksjon og trekkdynamikk er usikker, tilsier føre-var-prinsippet i nml § 9 at man må være særlig tilbakeholdende med å åpne for utvidede jakt-og fellingsregimer.

Grågås har viktige økosystemfunksjoner. Som nevnt i forvaltningsplanen representerer arten viktige *kulturelle økosystemtjenester* gjennom naturopplevelser, friluftsliv og fuglekikking. Men grågjess bidrar også med andre viktige økosystemtjenester som planen ikke nevner. Som trekkende planteeter bidrar arten til næringscykluser ved å transportere og tilføre nitrogen og fosfor mellom økosystemer (*støttetjeneste*). Arten fungerer også som effektiv frø-og propagulspreder over store avstander, og styrker dermed økologisk konektivitet (*støttetjeneste*). Som byttedyr inngår grågås i næringsnett og bidrar til bevarelse av predatorbestander (*reguleringstjeneste*).^{1,2} I et helhetlig forvaltningsperspektiv bør man anerkjenne grågåsas betydning på tvers av støttende, regulerende og kulturelle økosystemtjenester.

Enda viktigere er det å følge dyrevelferdsloven § 3 som fastslår at dyr har egenverdi og skal dermed beskyttes mot unødvendige påkjenninger og belastninger. Dette gjelder også viltlevende dyr.

1. Alternativer til skadefelling må gis reell prioritet

Skadefelling er etter viltforskriften ment som et siste virkemiddel. For at vilkårene skal være oppfylt, må andre tilfredsstillende løsninger være forsøkt og vurdert utilstrekkelige.

Konflikten mellom grågås og jordbruk er i betydelig grad areal-og driftsbetinget, og kan ikke ensidig løses gjennom bestandsregulering. Økt dyrking av attraktive gras-og kornarealer, endringer i slåttetidspunkt og landskapsstruktur, samt mildere klima, har skapt gunstige beiteforhold for gjess, og dermed økt sannsynligheten for konflikt.^{3,4} Samtidig må det påpekes at naturkrisen nettopp består i en negativ trend hvor ville dyr fortrenses av menneskelig aktivitet – og at «gunstige» menneskeskapt miljøer som dyr lokkes til for så å tas livet av, inngår i denne fortregelsen.

Når problemet primært oppstår som følge av hvordan arealene brukes og forvaltes, er det verken faglig eller forvaltningsmessig holdbart å fremstille bestandsreduksjon som hovedløsning. En bærekraftig og kunnskapsbasert forvaltning må derfor rette innsatsen mot arealtilpasning, styring av beitemønster gjennom friområder og systematisk bruk av ikke-

¹ Buij, Ralph, et al. (2017). "Balancing ecosystem function, services and disservices resulting from expanding goose populations." *Ambio* 46.Suppl 2: 301-318.

² Takács, Attila, et al. (2017) "The rare aquatic angiosperm *Elatine gussonei* (Elatinaceae) is more widely distributed than previously thought." *Aquatic Botany* 14: 47-50.

³ Dansk Ornitologisk Forening (DOF). (2023). "Rekord mange grågæs i Danmark." Hentet fra https://www.dof.dk/om-dof/nyheder?nyhed_id=2135

⁴ Fox, A. D., og Madsen, J. (2017). "Threatened species to super-abundance: The unexpected international implications of successful goose conservation." *Ambio*, 46(Suppl 2), 179-187.

dødelige tiltak, fremfor å normalisere jakt som konfliktløsning. Som den danske biologen Jesper Madsen konkluderer i sin rapport om status og forvaltning av gåsebestander i Europa, kan det være problematisk å basere forvaltningen på bestandsbegrensning dersom fuglene primært forstås som “skade/ulempe”.⁵ Madsen fremhever at *habitat capacity* er vanskelig å operasjonalisere og måle, og at løsninger på skadeproblemer heller bør bygge på bevaring og forvaltning av natur-leveområder enn på bestandskontroll (Madsen, 1987:62):

Population limitation seems to be a dangerous track to follow, if the basis is to regard the birds as hazards to the human society. According to that argument the habitat capacity should set the population levels. However, as various examples in this review have shown, the habitat capacity concept is difficult to handle, because the capacity is hard to measure and a variable parameter. The capacity will be highly dependent on human impact on the habitats, and as the natural and semi-natural habitats are decreasing in area all the time, solutions to damage problems should be based on the conservation and management of natural habitats rather than on population control.

a) Friområder

Etablering av dedikerte friområder, hvor gjess kan beite uforstyrret, er blant de mest effektive tiltakene for å redusere konflikter mellom grågås og landbruk.^{6,7} Slike områder må være reelt attraktive som beitearealer, både når det gjelder kvalitet, tilgjengelighet og forutsigbarhet, og de må skjermes mot forstyrrelse og jakt for å fungere etter hensikten. Erfaring viser altså at gjess i stor grad vil benytte områder hvor de får beite i ro, særlig dersom alternativet er gjentatt forstyrrelse på dyrket mark.

I tillegg viser studier at fysisk avskjerming med gjerder kan være et effektivt og målrettet tiltak, særlig i hekke-og ungeperioden når gjessene ikke er flygedyktige og beveger seg til fots mellom hvileområder og beite.⁸ Gjerder kan dermed bidra til å hindre tilgang til sårbare jordbruksarealer uten å påføre dyrene skade eller død, og bør vurderes som et effektivt supplement til friområder og skremmetiltak.

b) Skremmetiltak og teknologi

Moderne skremmetiltak som laser, droner, mobile lydsystemer, visuelle forstyrrelsestiltak og annen aktiv bortstyring har i studier og forvaltningspraksis vist seg å være effektive når de

⁵ Madsen, J. (1987). "Status and management of goose populations in Europe, with special reference to populations resting and breeding in Denmark." *Danish Review of Game Biology* 12.7.

⁶ Follestad, Arne, og Kjell-Ove Hauge. (2025). "Faggrunnlag for lokal forvaltningsplan for grågås i Stavanger kommune." NINA Rapport 2529.

⁷ Hake et al. (2010). "A working model for preventing crop damage caused by increasing goose populations in Sweden." *Ornis Svecica*, 23: 225–233.

⁸ Tombre, I. M., G. E. B. Andersen, og O. M. Gundersen. (2018). "Forebygging av beiteskader forårsaket av hekkende gjess i Vestfold. Fungerer det med gjerder?". NINA Rapport 1552.

brukes systematisk, koordinert og over tid.^{9,10,11} For eksempel har bruk av mobile lydsystemer, hvor fareskrik fra fugler spilles av, vist seg å være et effektivt tiltak for å holde gjess borte fra rullebanene ved Københavns lufthavn Kastrup.¹² Slike målrettede og ikke-dødelige skremmetiltak kan trolig også benyttes mer systematisk i jordbruksområder for å redusere konflikter uten å gripe til bestandsreducerende tiltak. Forskning på gåseforvaltning i Skandinavia viser at gjess responderer raskt på konsekvent forstyrrelser fra jordbruksarealer.^{13,14} Slike tiltak har den klare fordel at de styrer fuglene bort fra konfliktområder uten å påføre død eller alvorlig fysisk skade, og er dermed bedre i samsvar med dyrevelferdslovens krav om å unngå unødige belastninger. I en studie fra 2017, basert på spørreundersøkelser blant bønder i Midt-Norge, viste det seg at de fleste av de spurte enten skremte gjessene for sjelden til at tiltaket kunne ha effekt og/eller manglet kunnskap om hvor systematisk og hyppig skremming må gjennomføres for å redusere beiteskader.¹⁵ Forvaltningsplanen bør derfor inneholde tiltak for å styrke kunnskapen blant bønder om effektiv bruk av skremmetiltak.

Studier viser at effekten av skremming øker betydelig når den kombineres med etablerte friområder hvor fuglene får beite uforstyrret.¹⁶ En slik kombinasjonsstrategi gir forutsigbarhet både for landbruket og for fuglene: Gjess skremmes konsekvent bort fra sårbare arealer, samtidig som de tilbys trygge alternative beiteområder. Dette reduserer skadeomfanget og begrenser langvarig forstyrrelsesstress og er dermed et godt konfliktdempende virkemiddel.

NOAH mener derfor at planen tydelig må slå fast at systematisk bruk av skremmetiltak i kombinasjon med fungerende friområder skal være hovedstrategi i konflikthåndteringen, og ikke kun et supplement til jaktbaserte tiltak.

2. Jakt skal ikke fremstilles som “nødvendig”

Planen gir inntrykk av at jakt er et nødvendig virkemiddel for å regulere bestanden og redusere konflikt. Skadefelling er dog ment å være et siste virkemiddel (jf. viltforskriften § 3-

⁹ Aarseth, J.J. (2021). "Bruk av laser for å skremme grågås-(Anser anser) bort fra innmark." FAO AGRIS.

¹⁰ Bondebladet, 28. februar 2019. «Vil løse fuglefloke med laser»,

¹¹ AGRIVI. (2022). "Top five strategies to protect crops from wild animals." Hentet fra <https://www.agrivi.com/blog/top-five-strategies-to-protect-crops-from-wild-animals/>

¹² Dragør Nyt, 25. Juli, 2024. "I lufthavnen er gæs et problem." Hentet fra <https://xn--dragrnyt-84a.dk/2024/07/25/i-lufthavnen-er-gaes-et-problem/>

¹³ Follestad, Arne, og Kjell-Ove Hauge. (2025). "Faggrunnlag for lokal forvaltningsplan for grågås i Stavanger kommune." NINA Rapport 2529.

¹⁴ Hake et al. (2010). "A working model for preventing crop damage caused by increasing goose populations in Sweden." *Ornis Svecica*, 23: 225–233.

¹⁵ Simonsen, C. E., Tombre, I. M., og Madsen, J. (2017). "Scaring as a tool to alleviate crop damage by geese: Revealing differences between farmers' perceptions and the scale of the problem." *Ambio*, 46(Suppl 2): 319-327.

¹⁶ Follestad, Arne, og Kjell-Ove Hauge. (2025). "Faggrunnlag for lokal forvaltningsplan for grågås i Stavanger kommune." NINA Rapport 2529.

3) og kan ikke benyttes som bestandsregulerende tiltak. Konflikten mellom grågås og landbruk er i stor grad knyttet til habitat og arealbruk og kan derfor ikke ensidig løses gjennom reduksjon i antall individer. Å fremstille jakt som “nødvendig” risikerer å normalisere dødelige tiltak som førstelinjeløsning, i strid med prinsippet om at ikke-dødelige tiltak skal være forsøkt og vurdert før felling iverksettes. Forvaltningsplanen bør derfor tydeliggjøre at jakt ikke er et grunnpremiss for konfliktløsning, men i tråd med loven kun kan benyttes der forebyggende og arealbaserte løsninger er dokumentert tilstrekkelige.

3. Tidligere jaktstart: alvorlige dyrevelferdskonsekvenser

NOAH er særlig bekymret for åpning for tidligere jaktstart. Ved å starte jakten tidligere er risikoen stor for at det overlapper med myteperioden til grågjessene. Under myting mister gjess flygeevnen. Selv etter at nye vingefjær er vokst ut, kan kondisjon og flygeevne være redusert.¹⁷ Data fra Lista fuglestasjon viser at tidlig jaktstart kan sammenfalle med tidligere høsttrekk. Dette indikerer at jaktpress påvirker trekkmønsteret og slike forskyvninger kan gi økt belastning på fuglene.¹⁸ Det kan også gjøre det vanskelig å skille lokale og trekkende individer.

Viltloven § 9 og nml § 15 bygger på et grunnleggende prinsipp om at jakt ikke skal foregå i hekke- og yngletiden, og at unødig skade og lidelse på viltlevende dyr skal unngås. Dette prinsippet har som formål å beskytte dyr i perioder hvor de er særlig sårbare, og hvor avkom er avhengige av foreldre dyr for overlevelse. Tidlig jaktstart innebærer i praksis en uthuling av dette vernet, ved at jakt skjer i en periode der mange gjess fortsatt har unger som ikke er fullt ut selvstendige, eller hvor foreldre dyr er i eller nylig er ferdige med myting og dermed i redusert kondisjon.

Videre følger det av dyrevelferdsloven § 14 at det er forbudt å hensette dyr i hjelpeløs tilstand. Felling av foreldre dyr i en periode hvor unger fortsatt er avhengige av dem, innebærer en reell risiko for at ungene blir etterlatt uten nødvendig omsorg og beskyttelse. Dette kan føre til sult, predasjon eller annen lidelse, og reiser derfor alvorlige dyrevelferdsmessige spørsmål som må tillegges betydelig vekt i forvaltningsvurderingen.

4. Eggsanking

Planen omtaler eggsanking som et tiltak som kan benyttes i økende grad. NOAH stiller seg kritisk til en slik formulering. Eggplukking/eggpunktering er et direkte inngrep i artens reproduksjon og innebærer bevisst reduksjon av hekkesuksess. Etter nml § 15 skal unødig skade og lidelse på viltlevende dyr unngås, og etter dyrevelferdsloven § 3 har dyr egenverdi

¹⁷ Danmarks Naturfredningsforening. (2026). “Op mod en million gæs har indtaget Danmark.” Hentet fra <https://www.dn.dk/nyheder/2026/op-mod-en-million-gaes-har-indtaget-danmark/>

¹⁸ Lista fuglestasjon, «Grågåsa trekker tidligere», tilgjengelig på: <https://www.listafuglestasjon.no/default.asp?pxside=news&pxnewsid=350>

og skal beskyttes mot unødige belastninger. Tiltak som direkte griper inn i reproduksjon må derfor vurderes restriktivt og ikke normaliseres som et ordinært forvaltningsverktøy.

Videre følger det av prinsippet om forholdsmessighet og kravet om å vurdere andre tilfredsstillende løsninger før inngripende tiltak iverksettes (jf. nml §§ 8–9 og viltforskriften § 3-3 for skadefelling), at ikke-dødelige og forebyggende løsninger skal prioriteres. Eggsanking bør derfor, dersom det i det hele tatt tillates, være strengt regulert, underlagt tydelig dokumentasjonskrav, rapportering og kontroll, og forbeholdt situasjoner der forebyggende og ikke-inngripende tiltak er grundig utprøvd og dokumentert utilstrekkelige.

Selv om eggsanking er dyrevernmessig bedre enn ulike jakttiltak, må det ikke normaliseres at naturlig tilhørende arters hekkesuksess bevisst reduseres som del av forvaltning. Tiltaket må ikke utvikles som et anbefalt alternativ til arealtilpasning, friområder og andre forebyggende løsninger, da dette vil innebære en forskyvning av forvaltningspraksis fra konfliktdemping til reproduksjonskontroll som hovedstrategi.

5. NOAHs krav til endringer i planen

NOAH ber om at forvaltningsplanen revideres slik at:

- Ikke-dødelige tiltak (friområder + skremming) defineres som hovedstrategi
- Det stilles krav om dokumentert bruk av slike tiltak før skadefelling vurderes
- Jakt ikke omtales eller fremstilles som “nødvendig”
- Tidligere jaktstart ikke åpnes for
- Eggsanking ikke utvikles til en økende praksis

Konklusjon

Forvaltningsplanen bør ha som overordnet mål å redusere konflikter gjennom tilrettelegging, arealstyring og forebyggende tiltak, fremfor å legge bestandsreduksjon til grunn som hovedvirkemiddel. Konflikter mellom grågås og landbruk kan i stor grad håndteres gjennom etablering av friområder, systematisk bruk av skremmetiltak og andre ikke-dødelige løsninger som gir forutsigbarhet både for landbruket og for fuglene.

Grågås er en naturlig del av økosystemet i Nordland og bidrar med viktige økosystemtjenester knyttet til næringscykluser, økologisk konektivitet og naturopplevelser. Forvaltningen må derfor være kunnskapsbasert, følge føre-var prinsippet og være i samsvar med naturmangfoldloven og dyrevelferdsloven. Hensynet til dyrs egenverdi og beskyttelse mot unødige belastninger må bli vektet mer.

Dødelige tiltak, herunder jakt og skadefelling, må begrenses. Slike tiltak kan ikke være et styrende premiss for forvaltningen, men må tydelig defineres som siste utvei innenfor en helhetlig og ansvarlig forvaltningsstrategi.

Mvh.

NOAH - for dyrs rettigheter v/

Dorrit Rahbek (Biolog)